

Bilten: kaj in zakaj?

Kršitve človekovih pravic so neke vrste socialna bolezen. Bolezni, s katerimi se ukvarja medicina, so posledica napake pri delovanju človeškega telesa - bodisi biološke bodisi psihične - in odpravljanje teh napak je delo zdravstva. Kršitve človekovih pravic pa so posledica napak pri delovanju socialnega in političnega sistema družbe. In z iskanjem teh napak, opozarjanjem nanje in njihovim popraviljanju naj bi se ukvarjal varuh človekovih pravic. Torej je delo varuha, v svetu bolj znanega z izrazom ombudsman, neke vrste socialna medicina.

Poudarjanje podobnosti med področjem medicinske znanosti in področjem dela varuha človekovih pravic kaže tudi na podobne pristope obeh na prvi pogled popolnoma različnih strok. Da bi bili ljudje čim bolj zdravi, medicina uporablja vzporedno dva pristopa: kurativnega in preventivnega. Prvi je zdravljenje že bolnega človeka, drugi pa preprečevanje obolenja sedaj še zdravih ljudi. Pri tem delu pa je najpomembnejše seznanjanje ljudi s tem, kako lahko sami preprečijo bolezen in čim dlje ohranijo zdravje. Podobno je v "socialni medicini" ali s kršitvami človekovih pravic: seznanjenost z lastnimi pravicami in pravicami drugih ljudi (Moja pravica je tudi tvoja pravica!) lahko največ pripomore k temu, da bomo lahko živeli v družbi, kjer bo takih kršitev čim manj. In to seznanjanje (Kaj lahko vsakdo naredi za svoje in moje pravice.) je glavni namen te publikacije. Bolj smo ljudje seznanjeni, manj možnosti imajo država in njene institucije za samovoljo.

V biltenu Varuha človekovih pravic, ki ga bomo občasno izdajali in bo na voljo vsakomur, ki ga bo želel, bomo poskušali čim bolj osvetliti delo te institucije.

Bralcem bomo poskušali dati čim več informacij, zakaj, kdaj in kako se lahko obrnejo po pomoč na varuha človekovih pravic. Del teh informacij je tudi seznanjenost, v katerih primerih varuh lahko in v katerih primerih ne more posredovati. Te informacije so zbrane na drugi strani tega biltena, kjer se boste lahko poučili, kako vložiti pobudo in kaj naj pobuda varuhu vsebuje. Ker je delo varuha človekovih pravic neformalno, sprejmite to le kot napotek za naše lažje delo in hitrejše posredovanje in ne kot formalno zahtevo, ki ji mora vsaka pobuda natančno ustrezati.

Seveda je najhitrejša pot razreševanja problemov tam, kjer problemi nastanejo: na sodišču, v bolnici, upravnih enotah, policiji in drugih institucijah. Pri naših stikih z institucijami pogosto niti ne gre za zavestno kršenje pravic, ampak morda za nesporazum ali napako. V takih primerih je najbolje, da se ti nesporazumi razrešijo takoj, brez posredovanja varuha. Za to je potrebna dobra volja na obeh straneh, predvsem pa seznanjenost uporabnika s tem, kaj lahko od posamezne institucije pričakuje in česa mu ta ne more nuditi. Da bi se tega ljudje čim bolj zavedali, bomo v rubriki "problem" predstavljali "uporabne" probleme iz našega dela; morda bojo konkretne rešitve komu v pomoč, da bo lahko sam odpravil težave. V prvi številki smo izbrali nekoliko splošnejše vprašanje pristojnosti varuha človekovih pravic, ki marsikdaj ni jasno niti institucijam, ki jih varuh nadzira.

Varuh človekovih pravic namenja posebno pozornost ranljivim družbenim skupinam; med njimi so otroci in mladi najbolj izpostavljeni. Njim posvečamo poseben del biltena. V rubriki Novice pa vam bomo v vsaki številki predstavili majhen izbor iz sicer pestrega in obsežnega delovanja celotnega urada varuha človekovih pravic in odzive družbe nanj.

Seveda pa si želimo tudi vašega sodelovanja s pripombami ali vprašanji.

MATJAŽ HANŽEK,
Varuh človekovih pravic

... PREDSTAVLJAMO 2

Ustanova slovenskega varuha

V PRVI ŠTEVILKI BILTENA VARUH PREDSTAVLJAMO PODROČJA DELA VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC. VEDITE KAJ, KAKO IN KDAJ VARUH LAHKO STORI ZA VAS IN VAŠE PRAVICE

? PROBLEM 3

So varuhove pristojnosti vsem jasne?

UPOŠTEVAJE 25. ČLEN ZAKONA VARUH LAHKO VSAKEMU ORGANU POSREDUJE SVOJE MNENJE V ZADEVI, NE GLEDE NA VRSTO ALI STOPNJO POSTOPKA, KI JE V TEKU

:) OTROCI & MLADI 4-5

aktualna tema

Otrokove pravice - kaj je to?

PO SLOVENSKI USTAVI UŽIVAJO OTROCI POSEBNO VARSTVO IN SKRB

! NOVICE 6-7

Slovenija potrebuje nacionalno institucijo za človekove pravice

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC JE SREDI LETOŠNJEGA LETA DAL POBUDO ZA USTANOVITEV POSEBNE NACIONALNE INSTITUCIJE ZA VARSTVO IN PROMOCIJO ČLOVEKOVIH PRAVIC

Varuh človekovih pravic

V prvi številki biltena Varuh predstavljamo področja dela varuha človekovih pravic. Vedite kaj, kako in kdaj varuh lahko stori za vas in vaše pravice

KAJ JE VARUH?

Varuh človekovih pravic je samostojna in od državnih organov neodvisna oseba, ki jo izvoli državni zbor za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil.

Varuh lahko preiskuje primere nezakonitega ali nepravilnega dela državnih organov in se pri svojem delu ravna po določilih ustave in mednarodnih pravnih aktov o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. Pri svojem posredovanju se lahko sklicuje tudi na načela pravičnosti in dobrega upravljanja.

Na to mesto je bil 21. februarja v državnem zboru s 73 glasovi ZA in tremi glasovi PROTI kot nestrankarski kandidat izvoljen **Matjaž Hanžek**.

Varuh ima štiri namestnike, ki jih je tudi za šest let imenoval državni zbor. Namestniki varuha so: **Aleš Butala, France Jamnik, Jernej Rovšek** in **Tone Dolčič**.

KAJ VARUH LAHKO STORI ZA VAS?

Če menite, da so vam bile z aktom, dejanjem ali neukrepanjem kakšnega državnega organa, organa lokalne samouprave ali nosilca javnih pooblastil kršene človekove pravice ali svoboščine ali storjena kakšna druga nepravilnost, lahko za vas posreduje varuh človekovih pravic. Seveda je treba prej izkoristiti vsa pravna sredstva in pritožbene možnosti pri pristojnih organih.

KAJ MORA VSEBOVATI POBUDA?

Pisna pobuda, naslovljena na varuha, mora biti podpisana, v njej morate navesti svoje osebne podatke (ime, priimek in naslov).

V pobudi morate napisati ime državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil, ki naj bi kršil vaše pravice.

Če veste, katera človekova pravica ali temeljna svoboščina vam je bila kršena, to napišite, če ne veste, pa lahko tudi samo opišete zatrjevane nepravilnosti.

Pobuda mora vsebovati okoliščine, dejstva in dokaze, na katerih temelji.

Navedite tudi vsa uporabljena pravna sredstva oz. pritožbe, ki ste jih v zadevi že uporabili ali so še v teku.

Pobudo lahko namesto vas vloži tudi kdo drug, veljavna pa bo le z vašim pisnim soglasjem oziroma pooblastilom.

Varuh pobudo obravnava in nato presodi, ali so bile v obravnavanem primeru kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine oziroma ali je šlo za kakšno drugo nepravilnost.

KAKO LAHKO VARUH UKREPA?

Ob ugotovljeni kršitvi ali nepravilnosti varuh lahko ukrepa tako, da:

- posreduje organu, ki je povzročil kršitev ali nepravilnost, predlog, mnenje, kritiko ali priporočilo
- predlaga, da organ ponovno izvede določen postopek v skladu z zakonom
- predlaga povrnitev škode
- predlaga drug način za odpravo nepravilnosti, ki vam je bila povzročena.

Varuh lahko tudi predlaga uvedbo disciplinskega postopka zoper uslužbenca organov, ki so zakrivali ugotovljeno nepravilnost.

Na podlagi zakona o ustavnem sodišču je varuh pooblaščen, da vloži zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov in splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil, ali pa vloži v soglasju s prizadetim ustavno pritožbo zaradi kršitve človekove pravice ali temeljne svoboščine s posamičnim aktom državnega ali podobnega organa.

Varuh lahko daje državnemu zboru in vladi pobude za spremembe zakonov in drugih predpisov. Vsem državnim in drugim organom, ki sodijo v njegovo pristojnost, lahko daje predloge za izboljšanje poslovanja in ravnanja s strankami.

V skladu z zakonom lahko vsakemu organu posreduje svoje mnenje z vidika varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin ne glede na vrsto ali stopnjo postopka, ki je v teku pred temi organi.

Zakon določa, da varuh pobude ne obravnava, če je anonimna, če je od dejanja ali zadnje odločitve organa minilo več kot leto dni (razen če oceni, da je pobudnik zamudil rok iz objektivnih razlogov ali da gre za pomembno zadevo), če je pobuda žaljiva in predstavlja zlorabo pravice do pritožbe.

Zakon določa nekatere razloge, zaradi katerih lahko varuh zavrne pobudo. Gre za naslednje primere:

- če iz razpoložljivih gradiv nedvoumno izhaja, da ne gre za kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin ali za drugo nepravilnost
- če je vloga nepopolna in je pobudnik tudi po opozorilu v zahtevanem roku ne dopolni
- če je zadeva v postopku pred pravosodnimi organi, razen če gre za primere neupravičenega zavlačevanja postopka ali očitne zlorabe oblasti
- če zadevo obravnava preiskovalna komisija državnega zbora
- če niso bila izčrpana vsa redna in izredna pravna sredstva, razen če oceni, da bi bilo za posameznika nesmotrno začeti ali nadaljevati takšne postopke ali bi bila posameznikom v tem času prizadejana velika ali težko popravljiva škoda
- če je iz pobude razvidno, da gre za manj pomembno zadevo, ki tudi po opravljeni preiskavi ne bi mogla dati primerne rezultata.

Odločitev varuha, ali obravnavati neko pobudo ali ne, je dokončna. To pomeni, da se zoper odločitev varuha ne morete pritožiti.

KAKO VLOŽITI POBUDO?

Pobuda se praviloma vloži pisno. Zanj ne potrebujete odvetnikove pomoči. Na vašo zahtevo bomo pobudo sprejeli tudi na zapisnik.

Osebe, ki jim je odvzeta prostost, imajo pravico vložiti pobudo za začetek postopka v zaprti kuverti.

KAKO PRITI DO VARUHA?

Verjetno marsikdo svoj problem laže razloži v pogovoru kot v pismu. Tega se zavedamo tudi pri Varuhu človekovih pravic. Zato vam lahko omogočimo tudi osebni pogovor z usposobljenimi strokovnjaki na sedežu našega urada.

Za pogovor z varuhom ali njegovim namestnikom se morate prej dogovoriti.

Tudi tistih, ki ne živijo v Ljubljani, nismo pozabili. Zavedamo se namreč, da je marsikomu težko priti v slovensko glavno mesto, pa naj bo to zaradi pomanjkanja denarja, časa ali prevelikega napora, ki ga lahko povzroči potovanje. Zato imajo varuh in njegovi namestniki pogovore tudi izven Ljubljane, kjer je sedež varuha.

O kraju in datumu pogovorov zunaj sedeža vas obveščamo prek sredstev javnega obveščanja.

■ Služba za odnose z javnostmi VČP RS

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

Dunajska c. 56, 1109 Ljubljana, p. p. 2590

Tel. številka urada: (01) 475-00-50

Iz vse Slovenije je mogoče poklicati v urad
brezplačno na tel. številko 080-15-30

Številka faksa: (01) 475-00-40

Za široko razlago pojma oškodovanec

Pobudnica je ovadila direktorja bolnišnice, da si je prilastil njeno zdravstveno dokumentacijo, da bi tako preprečil dokazovanje nestrokovnega zdravljenja. Okrožna državna tožilka je njeno kazensko ovadbo zavrгла z utemeljitvijo, da zatrjevano dejansko stanje ne vsebuje zakonskih znakov uveljavljanega kaznivega dejanja tatvine. V sklepu o zavrženju ovadbe državna tožilka ni poučila oškodovanke, da lahko začne kazenski pregon, kot to določa zakon. Štela je, da ovaditeljici ne gre lastnost oškodovanke. Oseba, ki ni oškodovanec, pa ne more biti subsidiarni tožilec. Tudi vodja zunanega oddelka Vrhovnega državnega tožilstva RS v Kopru se je postavil na podobno stališče, da pri kaznivih dejanjih zoper pravosodje posameznik ne more biti oškodovanec.

Varuh s takim ozkim stališčem ni soglašal. Lastnost oškodovanca je mogoče priznati vsaki osebi, ki zatrjuje kršitev pravic, ki so neposredno ali posredno objekt varstva pri posameznem kaznivem dejanju.

Oškodovanec je vsaka oseba, kateri je prekršena ali ogrožena kakršnakoli njena osebna ali premoženjska pravica s kaznivim dejanjem.

Če je direktor bolnišnice skril (ali celo uničil ali poškodoval) zdravstveno dokumentacijo svoje bolnice, da bi tako preprečil dokazovanje nestrokovnega zdravljenja, potem gre predvsem za poseg v pravice in pravno zavarovane interese te bolnice, ki z odškodninsko tožbo uveljavlja povračilo škode. Objekt varstva pri tem kaznivem dejanju so tako tudi pravice posa-

meznika, ki je (posredna) žrtev preprečitve dokazovanja v (sodnem) postopku. Ob takšnem razumevanju bi ovaditeljici lahko priznali lastnost oškodovanke in s tem pravico do subsidiarne obtožbe.

Ovadteljica je v ovadbi zatrjevala kaznivo dejanje tatvine. Okrožna državna tožilka pa se je postavila na stališče, da je edina prava pravna kvalifikacija očitane ravnanja kaznivo dejanje preprečitve dokazovanja ne glede na to, kako je dejanje pravno opredeljeno v ovadbi. Toda kaj, če bi bila pravna opredelitev očitane ravnanja v sklepu o zavrženju ovadbe nepravilna? V takšnem primeru, ker ni pravnega pouka, ovadteljica ne bi bila poučena o pravici do prevzema kazenskega pregona, čeprav bi kot oškodovanca to pravico imela. Zato bi sklep o zavrženju ovadbe tudi v primeru, ko gre za drugačen pravni pogled na zatrjevano kaznivo dejanje, moral vsebovati pouk o pravnem sredstvu po prvem odstavku 60. člena ZKP.

S takšnim mnenjem smo se obrnili na generalno državno tožilko ter predlagali, da obravnava primer pobudnice pa tudi siceršnjo tozadevno različno prakso okrožnih državnih tožilcev. Namestnik generalne državne tožilke je odgovoril, da se v celoti strinjajo z vsebino naše pobude in z vsemi argumenti. Okrožni državni tožilki je predlagal, da pošlje oškodovanke sklep o zavrženju ovadbe, dopolnjen s poukom iz prvega odstavka 60. člena ZKP. Ker gre za pomembno vprašanje, kdaj ima nekdo, ki je prizadet s kaznivim dejanjem, status oškodovanca, pa bodo o tem objavili posebnem prispevek v internem glasilu državnega tožilstva. Državne tožilce bodo napotili, da pojem oškodovanca tolmačijo široko in tako v manj jasnih primerih prepustijo presojo tega vprašanja sodišču.

■ **Aleš Butala, Ivan Šelih**

So varuhove pristojnosti vsem jasne?

Pred kratkim smo v vednost prejeli pisni predlog dveh članov sveta javnega zavoda za predčasno razrešitev direktorice, ki je bil naslovljen na predsednico sveta. Odzvali smo se s prošnjo za kopijo odgovora, ki ga bo svet posredoval podpisnikoma predloga. Po nekaj dneh smo prejeli pismo direktoričine odvetnice, v katerem nam je sporočila, da kot pooblaščenka zavoda zadeve ne pozna, da pa bo naš dopis posredovala predsednici sveta.

Odvetnica v pismu ugotavlja, da javni zavod ni državni organ, organ lokalne skupnosti ali nosilec javnih pooblastil in se zato ni zavezan odzvati na varuhovo poizvedovanje. V nadaljevanju nas poučuje o varuhovih zakonskih pristojnostih. Prepričana je, da odločanje sveta o predlogu dveh članov sveta ne pomeni njihovih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, za varovanje katerih bi bilo potrebno posredovanje varuha. Opozarja nas na spoštovanje določil zakona, pri čemer meni, da naš dopis ne pomeni izvrševanja nalog varuha. Navaja, da njena stranka varuhu ni zavezana odgovoriti, a bo o tem vseeno odločal svet. Na koncu pisma izraža upanje, da sorodstveno razmerje člana sveta in hkrati enega od podpisnikov predloga za predčasno razrešitev direktorice in uslužbenca urada varuha ne bo vplivalo na varuhovo posredovanje ali ukrepanje v konkretni zadevi.

Iz pisma odvetnice je mogoče sklepati o njenem prepričanju, da je varuh s svojim odzivom že prekoračil zakonska pooblastila.

Odvetnici smo naš odziv pojasnili. Ustanovitveni akt zavoda opredeljuje dejavnost zavoda kot javno službo, katere izvajanje je v javnem interesu. Izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov in izdajanje javno veljavnih listin

(spričeval) pomeni, da gre za nosilca javnega pooblastila, kar navsezadnje izkazuje s svojim pečatom, v sredini katerega je državni grb.

Zakonska pooblastila varuhu omogočajo, da se pri intervencijah sklicuje tudi na načela dobrega upravljanja (3. člen Zakona o varuhu človekovih pravic). Poleg kršitve človekovih pravic ali temeljnih svoboščin lahko ugotavlja še druge nepravilnosti (30. in 39. člen zakona). Ob kršitvi načel dobrega upravljanja ali drugih nepravilnosti smo pogosto zelo blizu (ali celo hkrati že pri) kršitvi človekovih pravic, saj npr. neodločanje organa o zadevi, za katero je pristojen, ali neustrezna utemeljitev odločitve takega organa ne pomeni samo kršitve načel dobrega upravljanja ali nepravilnost, temveč kršitev človekovih pravic do pravnega sredstva in do sodnega varstva iz 25. in 23. člena Ustave RS. Upošteva 25. člen zakona varuh lahko vsakemu organu posreduje svoje mnenje v zadevi, ne glede na vrsto ali stopnjo postopka, ki je v teku. Za sorodstveno razmerje člana sveta zavoda z uslužbencem v uradu varuha smo izvedeli šele iz njenega dopisa in ta okoliščina torej ni mogla vplivati na naš odziv. Obravnavanje zadev, kadar gre za sorodstvena razmerja med stranko in uradno osebo, ki vodi postopek in o njem odloča, ureja Zakon o splošnem upravnem postopku.

Skladno s Poslovníkom varuha človekovih pravic se v teh primerih smiselno uporabljajo njegova določila o izločitvi uradnih oseb (24. člen poslovnik). Dopisa, v katerem smo zgolj zaprosili za kopijo odgovora podpisnikom predloga, še ni mogoče šteti za varuhovo posredovanje ali ukrepanje, saj smo v zadevi najprej opravili potrebne poizvedbe, na podlagi katerih se varuh odloči o nadaljnjih postopkih.

Zato varuhovo "posredovanje" ni bilo v ničemer v nasprotju z njegovimi zakonskimi pristojnostmi.

■ **France Jamnik, Brigita Urh**

Mostiščarji

Prepiz pravice na I. gimnaziji v Celju

aktualna tema

Otrokove pravice - kaj je to?

Po slovenski ustavi uživajo otroci posebno varstvo in skrb. Naloga države je, da prek svojih organov pravice otrok vnese v vsakdanje življenje. Žal še vedno ugotavljamo precejšen prepad med ustavnimi in konvencijskimi določbami o pravicah otrok in prakso.

V prizadevanjih za izboljšanje stanja na področju otrokovih pravic in z namenom, da presežemo večletne razprave, kaj storiti in kje začeti, je Varuh človekovih pravic pred dobrim letom v okviru svoje strokovne službe oblikoval skupino, katere naloge so v glavnem vezane na področje otrokovih pravic:

- spremljanje in uveljavljanje Konvencije o otrokovih pravicah,
- spodbujanje pozitivnejšega odnosa do otrok na državni in lokalni ravni, v politiki in civilni družbi,
- predlaganje pozitivnih sprememb v zakonodaji, politiki in praksi,
- vplivanje na izboljšanje sodelovanja med državnimi organi na državni in lokalni ravni ter nevladnimi organizacijami,

- razvijanje neposredne povezave z otroki in mladimi za izražanje njihovih mnenj, stališč ter spodbujanje oblasti in javnosti k upoštevanju njihovih mnenj,

- zbiranje in objavljane podatkov o položaju otrok,
- spodbujanje in razvijanje zagovorništv in pritožbenih možnosti,
- odgovarjanje na posamezne pritožbe otrok,
- vodenje preiskav ter podpiranje in vzpodbujanje raziskav.

Varuh človekovih pravic je tako priznal poseben položaj področju otrokovih pravic, ki se izraža tudi v pristopih in opravljanju delovnih nalog strokovnih delavcev, ki delamo na tem področju. V kratkem času smo pripravili veliko raznovrstnih akcij, predvsem pa spodbudili tudi druge h konkretnim aktivnostim, skupnim prizadevanjem in sodelovanju pri zastavljenih ciljih.

■ mag. Martina Jenkole, Brigita Urh

Pravica do izobraževanja!?

Dvanajstletni deček, otrok s posebnimi potrebami, je bil z odločbo napoten na izobraževanje v osnovno šolo s prilagojenim programom. Starši so temu nasprotovali in začel je obiskovati 1. razred redne osnovne šole. Minimalnih zahtev učnega programa zaradi svojih primanjkljajev ni zmožal izpolniti, razred je ponavljal. Napredoval je počasi in ponavljal tudi drugi razred, ki ga kljub temu ni uspešno končal.

Starši so bili prepričani, da bi otrok ob pravilnem pedagoškem pristopu, individualiziranem programu in dodatni strokovni pomoči zmožal osvajati minimalni standard znanja. Zahtevam staršev in potrebam otroka pa šola ni bila kos. Od staršev je zahtevala prešolanje v skladu z odločbo, kar so starši odklonili in zato zadržali otroka doma. Prepričani so, da je kršena njihova pravica do izbire šole ter do izobraževanja sina z vrstniki, ker šola ne more zagotoviti ustreznih kadrovskih, materialnih in drugih pogojev za izvajanje prilagojenega programa v rednem oddelku. Menijo, da jim te pravice zagotavlja veljavna šolska zakonodaja. Zavedajo se, da mora biti otrok s posebnimi potrebami za vključitev v redno šolo usmerjen v ustrezen program.

V postopku usmerjanja je strokovna komisija ocenila otrokove sposobnosti, spretnosti in znanja in v mnenju ponovno predlagala vključitev v prilagojen program na ustrezni šoli. Pristojni organ je skladno s strokovnim

mnenjem izdal odločbo o usmeritvi, na katero so se starši pritožili. Postopek je v teku, otrok pa je že drugo šolsko leto doma, prikrajšan za svoje pravice: izobraževanje, igro, druženje z vrstniki, sošolci in prijatelji.

Vloga varuha človekovih pravic je v reševanju tega primera zapletena in zaradi svojih omejenih pristojnosti lahko le malo stori. V postopkih pred državnimi organi in pri nosilcih javnih pooblastil smo zahtevali obravnavanje primera skladno z veljavnimi predpisi in v zakonsko določenih rokih. Problem iz pobude je strokovno vsebinske narave, do katerega se varuh lahko le opredeli in pristojnim izrazi svoje mnenje, kritike in priporočila. Gre za problem vključevanja otroka s posebnimi potrebami v redno šolo zaradi želje in volje staršev, kar pa glede na otrokove sposobnosti ni skladno z ugotovitvami strokovnjakov, da bi bile s tem upoštewane njegove največje koristi.

Po našem mnenju bi kazalo v predpisih ponovno pretehtati pravice staršev do soodločanja o izobraževanju in izbiri šole za njihove otroke. Država pa bo morala hitreje zagotavljati vse raznovrstne pogoje za inkluzivno izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, če so ji vodilo njihove največje koristi.

■ Brigita Urh

Likovna delavnica na temo otrokovih pravic

Zaveza za nenasilno družbo

V 19. členu Konvencije o otrokovih pravicah so se države podpisnice zavezale, da bodo sprejele vse potrebne ukrepe, da bi "otroke zavarovali pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, tudi spolnih zlorab", ko so pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katere druge osebe, ki zanje skrbi.

V ta namen varuh človekovih pravic v problemskem sklopu nasilje nad otroki nadzoruje uresničevanje določil Konvencije. Leta 2002 je steklo načrtno in poglobljeno spremljanje nasilja nad otroki v družinskem okolju. Varuh človekovih pravic se zavzema za pripravo sistematičnih programov za zmanjšanje nasilja nad otroki in zaščito pred njim, kar hkrati pomeni tudi prizadevanje za varno in nenasilno družbo (in državo). Takšna usmeritev zahteva priznavanje in razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na nasilje nad otroki, ter onih, ki ga zmanjšujejo oziroma varujejo pred njim, ukrepe, ki bi varovali otroke pred nasiljem s strani različnih služb in institucij in znotraj družine ter dosledno obsojanje vseh oblik nasilja.

Za učinkovito varstvo otrok pred nasiljem je treba vzpostaviti koordinirane medresorske in interdisciplinarne dejavnosti na ravni države, regij in lokalnih skupnosti ter pregledati in evalvirati dela služb, ki obravnavajo otroke in družine, iz jasno določene protinasilne perspektive. Pomanjkanje ustreznih služb in dejavnosti povečuje tveganje za nasilno vedenje / ravnanje, zato naj bodo v središču zanimanja aktivnosti za odpravljanje neenakosti, revščine, za izboljševanje zdravstvenega in izobraževalnega sistema, omrežja vzgojno-varstvenih organizacij ipd. Tu tudi ne gre izpustiti doslednega spoštovanja veljavne (kazenske) zakonodaje in uveljavljanja potrebnih sprememb, kot je recimo ustanovitev posebnih družinskih sodišč ali specializiranih družinskih oddelkov znotraj obstoječih sodišč.

Poseben poudarek je treba nameniti sistemu za zbiranje podatkov in raziskovanju nasilja nad otroki, kar naj zajema predvsem odkrivanje in pregon storilcev kaznivih dejanj z elementi nasilja na škodo otrok in zbiranje podatkov o vzrokih smrti pri

otrocih. Sistematično zbiranje tovrstnih podatkov zahteva izdelane protokole in postopke na področju pediatrije in šolske medicine, zdravstvene nege, svetovalnih služb ipd. Poleg sistematičnega zbiranja je treba zagotoviti nekakšen centralni register (morda na Inštitutu za varovanje zdravja) - center za zbiranje in obdelavo podatkov. Raziskovalno dejavnost pa bi morali izvajati visokošolski zavodi in inštituti, nujno bi bilo imenovati nacionalnega koordinatorja, kar bi omogočalo preglednost delovanja in ugotovitev, hkrati pa zbiranje empiričnih podatkov na enem mestu.

Oblikovati bi bilo treba tudi posebne službe za zaščito otrok in za obravnavo otrok, žrtev telesnih, čustvenih in/ali spolnih zlorab in zanemarjanja, saj sedanji način dela centrov za socialno delo tega ne zagotavlja. Nujna pa je tudi vzpostavitev omrežja centrov za psihosocialno rehabilitacijo otrok in žrtev nasilja ter vzpostavitev sistema za zdravljenje in psihosocialno rehabilitacijo storilcev (nasilnežev). Ker pa je preventiva vedno boljša od kurative, ne gre pozabiti na preventivno dejavnost in ozaveščanje celotne družbe o tem problemu.

■ **Dr. Polona Selič**

Projekt "Moje pravice"

Ob spremljanju problematike na področju otrokovih pravic in obravnavanju konkretnih pobud opazimo, da se otrok pogosto še vedno obravnava kot nekompetentno bitje, kot objekt varstva, medtem ko Konvencija o otrokovih pravicah poleg zaščite in varnosti poudarja predvsem avtonomijo otroka oziroma pravico do lastne izbire.

Ob iskanju možnosti, kako priti do otrok in hkrati tudi do učiteljev in staršev ter otrokom približati pravice prek izkustvenega učenja in jih hkrati tudi pripraviti do aktivnega sodelovanja pri zagotavljanju njihovih pravic, smo se lani povezali s slovensko Šolo za mir, ki je k sodelovanju pritegnila še druge nevladne organizacije.

Nastal je projekt Moje pravice, ki je zasnovan tako, da učenje pravic lahko postane del permanentnega učno-vzgojnega procesa in pripomore k oblikovanju pozitivnega ozračja na šoli. Otroci naj bi s spoznavanjem pravic in graditvijo kakovostnih medsebojnih odnosov pridobili spoznanja, da je pravica hkrati odgovornost (do sebe in do drugega).

Projekt bo v šolskem letu 2003/04 dosegel več kot 86.000 učencev slovenskih osnovnih šol in njihove učitelje. Za učence smo pripravili "kreditne kartice" otrokovih pravic z ilustracijami, ki so prispevek učencev osnovnih šol, za učitelje pa didaktični pripomoček (učne kartice, zgoščenka), ki je namenjen promociji in učenju o otrokovih pravicah.

Na projektni spletni strani [http://www.eip-ass.si/moje pravice](http://www.eip-ass.si/moje_pravice) (prek katere je povezava tudi z varuhom) lahko vsi dobijo veliko informacij in napotkov za spoznavanje otrokovih pravic in aktivno sodelujejo.

Želimo, da bi to možnost čim bolj izkoristili.

■ **mag. Martina Jenkole**

Slovenija potrebuje nacionalno institucijo za človekove pravice

STA, 21. oktobra 2003 - Varuh človekovih pravic je sredi letošnjega leta dal pobudo za ustanovitev posebne nacionalne institucije za varstvo in promocijo človekovih pravic. Ta organ naj bi opravljal predvsem splošnejše naloge na področju človekovih pravic - promocijo, izobraževanje, raziskovanje in koordinacijo protidiskriminacijskih politik v državi. Vlada je predlog načelno podprla, ob tem pa se odpirajo številna, predvsem sistemska in organizacijska vprašanja, zato je Matjaž Hanžek predlagal pripravo strokovnega posveta z mednarodno udeležbo.

Tako je konec oktobra varuh pripravil Okroglo mizo o nacionalni instituciji za človekove pravice. Slovenija potrebuje nacionalno institucijo za človekove pravice, ki se ne bi ukvarjala samo z varovanjem, ampak tudi s promocijo človekovih pravic, so se ob koncu okrogle mize, katere osrednja tema je bila omenjena nacionalna institucija, strinjali udeleženci, med njimi tako predstavniki vlade kot nevladnih organizacij, strokovnjaki Sveta Evrope, Evropske unije in Združenih narodov. Odprto je ostalo le vprašanje, ali naj omenjena institucija nastane kot samostojno telo ali v

okviru urada Varuha človekovih pravic. Do tega se ni opredelil niti varuh Matjaž Hanžek, poudaril pa je, da je takšna institucija v Sloveniji potrebna, zato jo bomo gotovo tudi imeli.

Po mnenju slovenskega varuha mora za varovanje človekovih pravic poskrbeti država, naloga varuha pa je opozarjanje državnih institucij na napake, poleg tega pa jih mora "prisiliti, da opravijo svoje delo", česar včasih država noče razumeti. Zato je treba pritiskati tudi na državo, naj opravi svoje delo, je dejal Hanžek, ki je kot primer poudaril varuha otrokovih pravic. O slednjem se namreč že dolgo govori, vendar resnega odziva ni bilo, dokler se niso s to problematiko začeli ukvarjati v uradu varuha človekovih pravic. "Morda bi morali podobno ravnati tudi v primeru nacionalne institucije za človekove pravice in v uradu preprosto zaposliti nekaj ljudi, ki bi se ukvarjali s tem, s čimer bi naredili prvi korak in pokazali pot državi."

Tudi večina predstavnikov slovenskih vladnih in nevladnih organizacij je podprla zamisel o nastanku posebne nacionalne institucije za človekove pravice, ki bi lahko po mnenju neka-

Okrogla miza o nacionalni instituciji za človekove pravice

terih bila tudi nekakšno koordinacijsko telo med organizacijami, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami. Predstavnica urada za enake možnosti Tanja Salecl je sicer najprej izrazila zadržke do takšne institucije, "saj bi morali predvsem bolje povezati obstoječe institucije", vendar se je strinjala, da Slovenija takšen organ potrebuje, doreči je treba le, katere naloge bo opravljal, da se ne bi delo podvajalo. Podobno je menila tudi predstavnica urada za verske skupnosti, ki je dodala, da v takšni instituciji ne bi smele delovati samo nevladne organizacije, kar so predlagali nekateri njihovi predstavniki.

Predsednica Informacijsko dokumentacijskega centra Sveta Evrope Liana Kalčina je menila, da je problem tudi koordinacija med nevladnimi organizacijami, ki je bolj slaba, kar je pomembno tudi z vidika ustavnjavljanja takšne nacionalne institucije. Sicer je potreba po takšnem nacionalnem organu širša, "zato bi morali državnemu zboru predlagati, naj razmisli o takšnem organu, v katerem bi morali delati predvsem strokovnjaki, kar po drugi strani ne pomeni, da ne potre-

bujemo sedanjih uradov, ki se ukvarjajo s spremljanjem in varovanjem posebnih skupin prebivalcev".

Pomembnost sodelovanja med sorodnimi institucijami, v tem primeru tistimi, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami, je poudaril tudi Markus Jaeger iz urada komisarja za človekove pravice pri Svetu Evrope. Poudaril je še, da človekove pravice nimajo hierarhije in da je treba pravico zagotoviti vsem, "kar tudi pomeni, da ne smemo na račun določene kategorije ljudi zanemariti nobenega drugega področja". Podobno so menili tudi drugi udeleženci iz tujine, med njimi Sarah Pellet iz Francoske nacionalne komisije za človekove pravice, Kristine Yigen z Danskega inštituta za človekove pravice, Angela Stevens iz Severnoirske komisije za človekove pravice in predstavnik Visokega komisarja za človekove pravice Orest Nowosad.

Posvet o nacionalni instituciji za človekove pravice v ljubljanskem City hotelu Turist se je sicer začel v ponedeljek, ko je udeležence pozdravil tudi predsednik državnega zbora Borut Pahor. Med drugim je povedal, da bodo poslanci prihodnji teden obravnavali varuhovo letno poročilo, v okviru slednjega pa tudi predlog o ustanovitvi omenjene nacionalne institucije za varstvo in promocijo človekovih pravic. Po njegovem mnenju bodo priporočila z okrogle mize dobra popotnica za razpravo o tej temi v državnem zboru. ■

Ob poročilu varuha sprejetih več priporočil

Poslanke in poslanci so se tretji dan rednega oktobrskega zasedanja med drugim seznanili tudi z rednim letnim poročilom varuha človekovih pravic za lansko leto in ob tem sprejeli tudi več priporočil vladi; med drugim naj bi proučila možnost oblikovanja posebne neodvisne institucije, ki bi se ukvarjala s preprečevanjem diskriminacije

STA, 29. oktobra 2003 - Poslanke in poslanci so se konec oktobra seznanili z osmim rednim letnim poročilom varuha človekovih pravic Matjaža Hanžka za leto 2002, v katerem varuh med drugim opozarja, da so kršitve človekovih pravic, ki jih beležijo v uradu, iz leta v leto podobne. Tako med drugim ugotavlja, da se državne institucije spreminjajo zelo počasi, zaposleni v njih pa so premalo občutljivi za stiske ljudi. Varuh tudi opozarja, da kodeks ravnanja javnih uslužbencev v praksi še ni prinesel učinkov.

Ob tem so sprejeli tudi deset sklopov priporočil. Tako so med drugim sprejeli priporočilo o spoštovanju človekovih pravic in pravni varnosti v državi, ustavnih pravicah in varstvu osebnih podatkov. Priporočila se nanašajo tudi na omejitve osebne svobode, policijske postopke, upravne zadeve ter na zdravstveno zavarovanje in zdravstveno varstvo. Posebno poglavje med priporočili je namenjeno še reševanju problematike v pravosodju, pravicam otrok in nasilju v družini. Ob tem je treba poudariti, da varuh - ker se marginalizirane skupine nanj ne

obračajo po pomoč - predlaga tudi oblikovanje institucije, ki bi se sistematično ukvarjala z vsemi vrstami diskriminacije. Tako državni zbor vladi predlaga, naj oblikuje strategijo protidiskriminacijske politike in v njenem okviru prouči možnost oblikovanja posebne neodvisne institucije, ki bi se med drugim ukvarjala s preprečevanjem diskriminacije na vseh področjih. Med priporočili vladi je tudi problem diskriminacije pripadnikov romske skupnosti, zato naj bi vlada poskrbela za celovito zakonsko ureditev položaja romske skupnosti. Na področju varstva osebnih podatkov pa naj bi vlada proučila možnost oblikovanja posebnega organa za nadzor na področju varstva osebnih podatkov, zakon o varstvu osebnih podatkov pa naj bi uskladila z evropsko direktivo.

Na področju pravosodja poslanke in poslanci vladi oziroma pravosodnemu ministru, sodstvu, državnemu tožilstvu in odvetništvu priporočajo učinkovitejši pristop k odpravi sodnih zaostankov, da bi tako zagotovili sojenje v razumnem roku v vseh sodnih postopkih, vključno z izvršbo in zemljiško knjigo. Med drugim pa naj bi si vlada in sodišča prizadevali tudi za zakonito, a učinkovito in hitro delo izvršiteljev, da bi s tem preprečili nasilno izvrševanje sodnih odločb.

V zvezi z opravljanjem nalog policije in uporabo policijskih pooblastil naj bi si vlada prizadevala za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za učinkovito, vendar zakonito in strokovno preudarno posredovanje pri ohranjanju reda in miru ter zagotavljanju osebne varnosti in varnosti zasebne lastnine. Proučila pa naj bi tudi možnost za uveljavitev prakse, da policija izroči pridržani osebi izvod uradnega zaznamka o prijetju, v katerem bodo navedene pravice, ki taki osebi pripadajo. Med drugim je državni zbor vladi priporočil še, da naj čim prej v parlamentarni postopek posreduje predlog zakona, ki bo urejal način preprečevanja in obravnavanja nasilja v družini. ■

Za reševanje nasilja v družini potrebno usklajeno povezovanje strok

VČP, 20. novembra 2003 - V mali dvorani Državnega zbora je 19. novembra potekal strokovni posvet Nasilje v družini - poti do rešitev, kjer so strokovnjaki z različnih področij predstavili svoje praktične izkušnje ter potrebe in predloge za premagovanje težav na področju nasilja v družini. Strokovnemu posvetu je prisostvovalo kar 130 udeležencev iz centrov za socialno delo, ministrstev, sodišč, fakultet, zdravstva in nevladnih organizacij. Tako množična udeležba nazorno kaže, da je takšnih posvetovanj veliko premalo ter da bi bilo treba vzpostaviti neko kontinuirano sodelovanje med strokovnjaki, saj premagovanje tega problema zahteva inderdisciplinarno obravnavo. Potrebo po večjem sodelovanju in informiranju med različnimi strokami je nakazala tudi večina predavateljev.

O nasilju v družini v luči potrebnih sprememb je spregovorila Lorena Božac Deležan iz Ženske svetovalnice, ki je med drugim poudarila, da je žrtvam nasilja mogoče pomagati le s sodelovanjem vseh strok, ki se ukvarjajo s to problematiko.

To je nazorno predstavila žrtev nasilja s svojo pretresljivo zgodbo. Žrtev partnerjevega nasilja je bila več let in šele po tem času je prvič poklicala policijo, vendar je dobila občutek, da je policisti ne jemljejo resno in ji celo pripisujejo sokrivdo za nasilje, ki ga je doživljala. Policisti so ji tudi povedali, da bodo posredovali šele, ko bo prišlo do fizičnega obračunavanja, zaradi česar se je zbalala za svoje življenje. Kasneje je vložila tožbo za ločitev in delitev premoženja, s čimer so se njene težave še povečale. Čeprav je od tega že tri leta, namreč postopki še vedno niso zaključeni, zato si želi predvsem hitrejšega reševanja zadev na sodišču, pa tudi boljših reakcij policije, ki bi se morala odzvati takoj, ne šele po začetku nasilja, na kar je opozoril tudi mag. Branko Lobnikar s Fakultete za policijsko varnostne vede. Svojo zgodbo je končala s pozivom, naj se verjame žrtvi in se ji da možnost,

da pove resnico, saj jo je pri vsem trpljenju najbolj bolelo dejstvo, da ji ljudje ne verjamejo in da je zaradi ravnanj pristojnih institucij večkrat dobila občutek, da je ona tista, ki ustvarja probleme in ne želi urediti nastalega položaja.

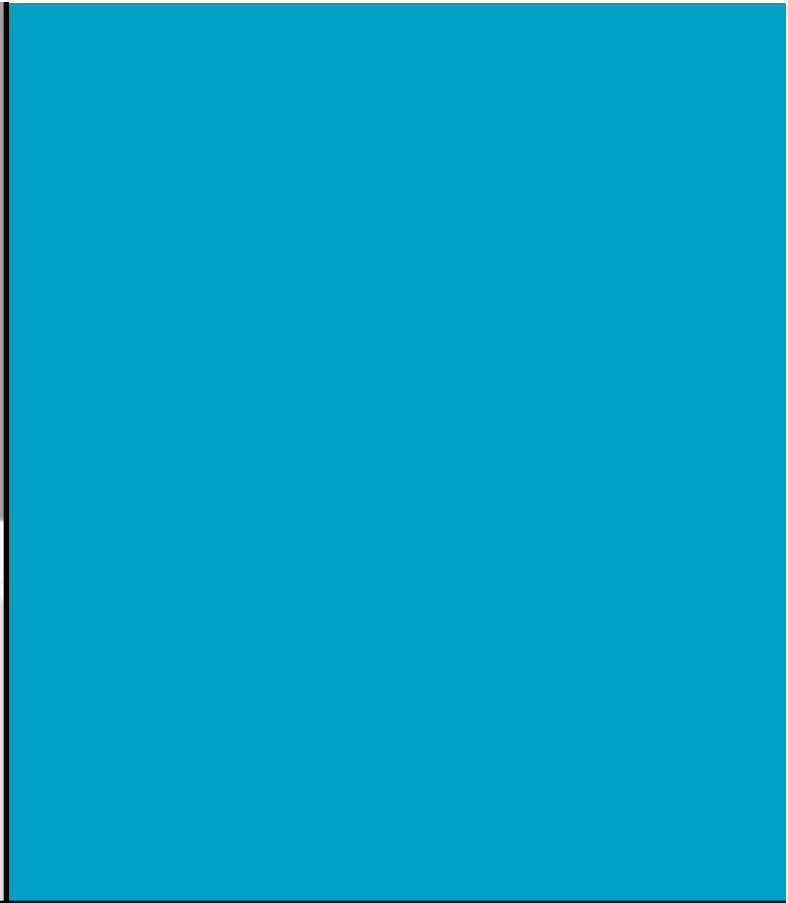
V tej luči ne gre zanemariti opozorila dr. Maje Rus Makovec s Psihiatrične klinike Ljubljana, ki pravi, da je treba za odpravo nasilja v družini spreminjati celotno družbo, njene kulturne vrednote in norme, ki pripomorejo k zlorabljanju in nasilnosti v družini. V nadaljevanju so kot predavatelji na posvetu med drugimi sodelovali tudi mag. Polona Brcar z Inštituta za varovanje zdravja, ki je o družinskem nasilju spregovorila s stališča zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov, vodja oddelka za mladoletništvo, družinsko in spolno kriminaliteto na ljubljanskem okrožnem državnem tožilstvu Vlasta Nussdorfer, ki je poudarila pomembnost specializiranih sodišč ter oblikovanja in izvrševanja zakonodaje, ki bo pomagala žrtvam, da kazniva dejanja prijavijo, postopke pa kar se da hitro vodijo strokovnjaki. Po besedah dr. Katje Filipčič s Pravne fakultete se strokovne podlage za oblikovanje systemskega zakona, ki bo odpravljal nasilje v družini, že pripravljajo, pripravljene pa naj bi bile do začetka marca.

Večplastnost in potrebno interdisciplinarnost pri razreševanju nasilja v družini je zaokrožil prispevek samostojne svetovalke varuha človekovih pravic dr. Polone Selič, ki predlaga, da pristojna ministrstva imenujejo nacionalnega koordinatorskega, ki bi imel vlogo povezovalca med različnimi ministrstvi in strokovnimi službami, ki se srečujejo z nasiljem v družini, in tako zagotavljal celostno obravnavanje in premagovanje tega problema.

Sporočila posveta so bila torej jasna. Največja težava pri premagovanju nasilja v družini je nesodelovanje različnih strok, za kar bi bilo treba imenovati nacionalnega koordinatorskega, ki bi omogočil sodelovanje med strokami in s tem ne zgolj pomoč žrtvam nasilja, temveč tudi preventivno ukrepanje in ozaveščanje javnosti. Za doseg tega cilja je seveda treba proučevati konkretne primere ter na njihovi podlagi ugotoviti delovanje različnih služb, je še poudarila generalna državna tožilka Zdenka Cerar. Varuh človekovih pravic Matjaž Hanžek pa je ob koncu napovedal ponovno srečanje čez leto dni, ko bodo lahko vidni rezultati, ki jih nekatera ministrstva že dalj časa napovedujejo.

Strokovni posvet Nasilje v družini - poti do rešitev

Otrokove pravice niso k'r neki,
otrokove pravice so zakon !

varuh človekovih pravic

brezplačni tel.: 080 15 30
www.varuh-rs.si

VARUH, brezplačni bilten Varuha človekovih pravic RS, št. 1, 10. december 2003

Izdaja: Varuh človekovih pravic RS Urednica: Barbara Samaluk Ilustracije: Jernej Rovšek, Biba Šehovič Pri pripravi biltena so sodelovali: Tadej Bregar, Aleš Butala, Matjaž Hanžek, France Jamnik, Martina Jenkole, Mojca Markizeti, Barbara Samaluk, Polona Selič, Ivan Šelih, Brigita Urh

Uredništvo: Varuh človekovih pravic RS, Dunajska c. 56, 1109 Ljubljana, Tel.: 01 475 00 35, E-mail: barbara.samaluk@varuh-rs.si

Oblika, tehnična ureditev in prelom: IdejaKonceptStrategija (X) Miroslav Nune Popović + Tamara Četković Tisk: Cicero Begunje d. o. o. Naklada: 25.000 izvodov ISSN 1581-8039